

แนวทางในการกำหนดนโยบายภาครัฐเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของ
วิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา

**Development Guidelines of Public Policy for the Operation of Community
Enterprises in the Songkhla Lake Basin**

อุทิศ สังขรัตน์^{1*} และ ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร²

Utitt Sungkharat^{1*} and Thongphon Promsaka Na Sakolnakorn²

อาจารย์ ดร. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้คือ เพื่อหาแนวทางในการกำหนดนโยบายภาครัฐเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน ในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยผู้วิจัยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาเชิงสำรวจ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 32 ราย ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบ Snowball sampling และการสนทนากลุ่มด้วยการเชิญผู้เชี่ยวชาญผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และเจ้าหน้าที่รัฐ จำนวน 9 ท่าน และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงบรรยาย และการวิเคราะห์บริบทของเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะด้านต่างๆ การสนับสนุนด้านการตลาด และการกำหนดระเบียบต่างๆ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน

คำสำคัญ : แนวทางพัฒนา วิสาหกิจชุมชน ลุ่มทะเลสาบสงขลา

Abstract

The objective of this study is to study development guidelines of public policy for the operation of community enterprises in the Songkhla Lake Basin. Researchers conducted a fieldwork survey and in-depth interviews with 32 entrepreneurs using the snowball sampling technique. In addition, researchers also used the focus group technique by inviting 9 people (experts, entrepreneurs, and government agencies) to discuss the development of community enterprises. From this study, we found that the state agency is an important unit in the development of and support for community enterprises in knowledge, all aspects of production and management skill, marketing support, and in specifying the regulation for community enterprises.

Keywords: *Development Guideline, Community Enterprises, Songkhla Lake Basin*

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการที่คนกลุ่มหนึ่งในชุมชนมารวมมือกันทำอะไรบางอย่างที่เกี่ยวกับการผลิต การแปรรูป การจัดการทรัพยากร การจัดการทุน การจัดการตลาด โดยมีการซื้อขายในลักษณะสหกรณ์ แต่แตกต่างกันที่ระเบียบและกฎเกณฑ์ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนเน้นการแบ่งปัน การช่วยเหลือกัน มากกว่าการแข่งขัน วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นหน่วยที่ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ไม่แตกแยก แบ่งพวก และไม่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของตนและพวกพ้อง (เสรี พงศ์พิศ, 2552 น.9-10) ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน รวมทั้งพัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่ไปกับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการตลาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่างๆ ให้สอดคล้องกับความหลากหลายของชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

จากข้อมูลของ สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก (2554: 45) ได้วิเคราะห์ปัญหาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของจังหวัดพิษณุโลก ไว้ว่า 1) กรมส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานภาคีให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนน้อย และไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ 2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มได้เข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานภาคีหลายหน่วยงานและมีการใช้ชื่ออื่นในการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มเดียวกัน ทำให้เกิดการสับสนและเข้าใจผิดระหว่างหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน 3) วิสาหกิจชุมชนยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้และยังต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิต และเงินทุนจากภายนอก 4) หน่วยงานภาคีในระดับอำเภอ / จังหวัด ยังทำงานแบบไม่บูรณาการ และ 5) วิสาหกิจชุมชนบางแห่งที่มาจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ไม่ได้เกิดจากปัญหาหรือความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

กลุ่มทะเลสาบสงขลาเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีวิสาหกิจชุมชนกระจายอยู่ในพื้นที่โดยรอบ แต่อย่างไรก็ตามวิสาหกิจชุมชนดังกล่าวก็ยังพบกับปัญหามากมายที่ต้องการความช่วยเหลือและสนับสนุนจากภาครัฐ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีคำถามงานวิจัยว่า นโยบายภาครัฐเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน ในเขตกลุ่มทะเลสาบสงขลาควรจะเป็นอย่างไร เพื่อนำไปสู่การเป็นข้อเสนอสำหรับหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อหาแนวทางในการกำหนดนโยบายภาครัฐเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน ในเขตกลุ่มทะเลสาบสงขลา

วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยทำการศึกษาดูด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยทำการสัมภาษณ์ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในเขตกลุ่มทะเลสาบสงขลา จำนวน 32 ผู้ประกอบการ ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบ Snowball sampling และใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ด้วยการเชิญผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน เช่น

นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ และผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จำนวน 9 ท่าน มาสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางในการกำหนดนโยบายภาครัฐเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน ในเขตกลุ่มทะเลสาบสงขลา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการให้กับวิสาหกิจชุมชนแบบครบวงจร เช่น การทำบัญชี การใช้เทคโนโลยีการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์ การสร้างแบรนด์สินค้าและการจัดการด้านตลาดตลาด โดยให้สถาบันการศึกษาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ซึ่งมีสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเป็นพี่เลี้ยงและฝึกปฏิบัติจริงในชุมชน
2. ควรมีการเชื่อมโยงวิสาหกิจแบบเดียวกันเข้าเป็นเครือข่าย เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนเหล่านี้สามารถที่จะช่วยเหลือดูแล ถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันได้ โดยมีการจัดการแลกเปลี่ยนความความรู้ผ่านการศึกษาดูงาน
3. ควรมีการลดขั้นตอนต่างๆ ที่วิสาหกิจชุมชนต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการลง เช่น การจดทะเบียนจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน การขอ อย. รวมไปถึงการติดต่อขอความช่วยเหลือต่างๆ ที่วิสาหกิจชุมชนต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ
4. รัฐควรมีการประเมินสถานะของวิสาหกิจชุมชนในทุกปี เพื่อส่งเสริมให้วิสาหกิจที่สามารถดำเนินการธุรกิจได้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น และให้การช่วยเหลือวิสาหกิจชุมชนที่ประสบปัญหา ทั้งด้านงบประมาณ ความรู้ในการจัดการ รวมไปถึงเงินทุน โดยให้การสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ในระยะเวลาที่เหมาะสมกับสภาพของวิสาหกิจนั้นๆ
5. รัฐบาลควรจะมีหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียว ที่ดูแลวิสาหกิจชุมชน และโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมไปถึงผู้ประกอบการอื่นๆ เพื่อให้เกิดการทำงานที่สัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริง และลดการซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน

สรุป

หน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพราะวิสาหกิจชุมชนเกิดจากประชาชนผู้เป็นฐานรากทางสังคม อยู่ในสังคมชนบท ห่างไกลความเจริญ การดำเนินงานของรัฐเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา รัฐได้พัฒนานโยบายเพื่อการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ยังเป็นอุปสรรคของการจัดการภาครัฐคือ การบริหารงานด้วยการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐเอง

เอกสารอ้างอิง

- เสรี พงศ์พิศ. (2552). คู่มือทำวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : พลังปัญญา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10: สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก (2554). รายงานข้อมูลวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก :
- กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก (อัดสำเนา).